

Sosiaalialan ammattilaisten näkemyksiä pakolaisten yleisimmistä taloudenhallinnan haasteista ja suunnitelmallisesta taloussosiaalityöstä

Elina Kumpulainen
Roosa-Maria Lauri
Juan Varis
Sosiaalityön käytäntötutkimus
Sosiaalityö
Helsingin yliopisto
Helmikuu 2024

TUTKIMUKSEN KONTEKSTI

Taloudelliset haasteet koskettavat erityisesti pakolaisia. Muuhun väestöön verrattuna pakolaisten köyhyysriski on suurempi, heillä on enemmän maksuhäiriömerkintöjä ja korkeampi työttömyysaste. Pakolaisten kohtaamia työllistymisen esteitä ovat esimerkiksi kielitaidon puute ja syrjintä. Lisäksi heillä on suurempi riski taloudenhallinnan haasteisiin kuten ylivelkaantumiseen, verrattuna muuhun väestöön. (Anis, 2013; Eskelinen & Sironen, 2017; Hiilamo ym., 2021; Järvinen-Tassopoulos & Kesänen, 2021; Kärkkäinen, 2018; Päivinen, 2017; Schubert, 2013; Viitasalo, 2021; Zechner, 2019.)

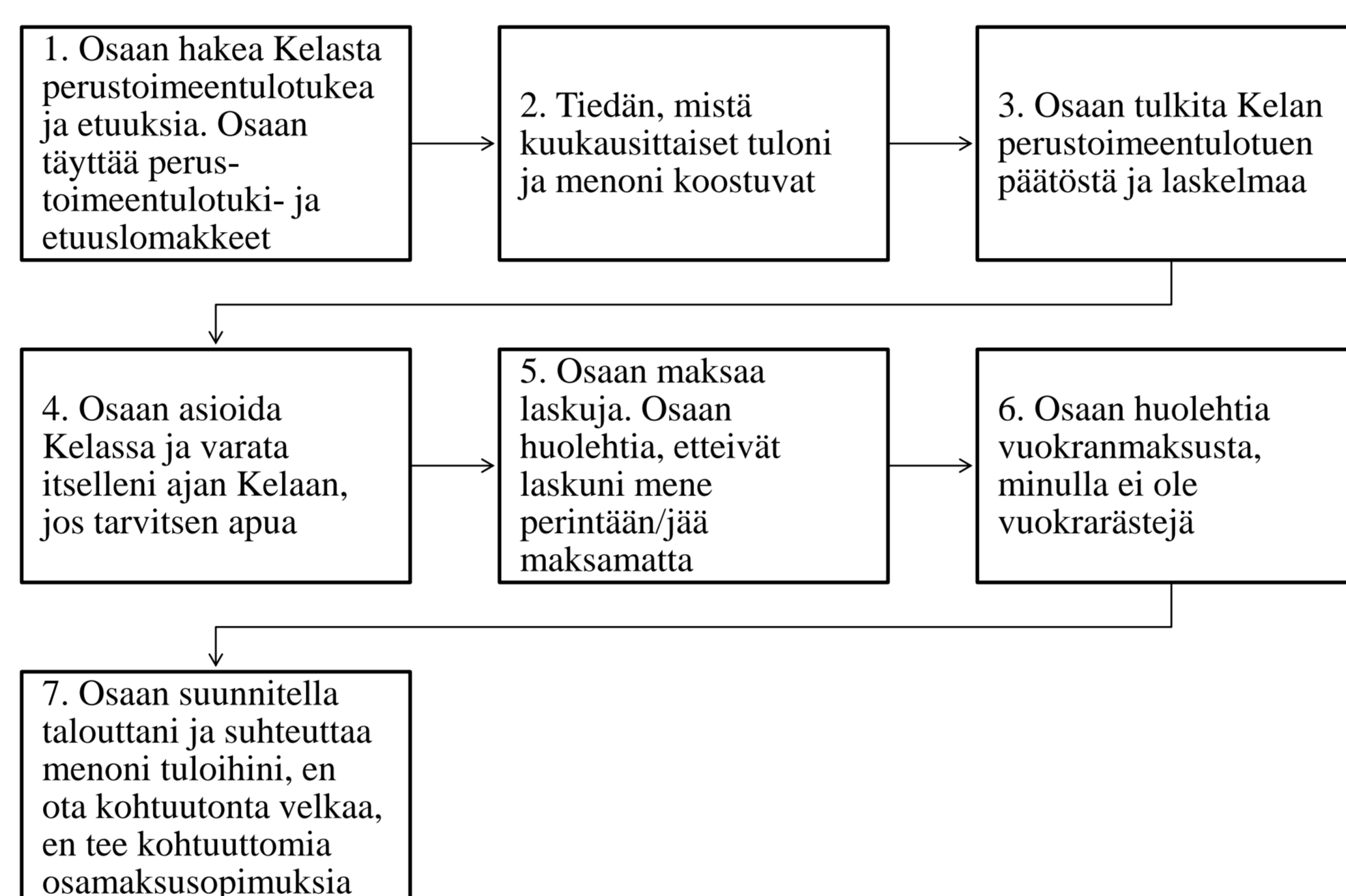
Tässä tutkimuksessa selvitettiin pakolaisten kanssa työskentelevien sosiaaliohjaajien ja -työntekijöiden käsityksiä asiakkaiden yleisimmistä taloudenhallinnan haasteista ja kokemuksia suunnitelmallisesta taloussosiaalityöstä. Tutkimus toteutettiin yhdessä Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen kotoutumista tukevien sosiaalipalveluiden kanssa.

TUTKIMUKSEN TARKOITUS

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää alkuvaiheen pakolaisten taloussosiaaliohjauksen keinoja ja erityisesti Oman talouden valtiaaksi -mallin (OTAVA) tunnettavuutta, käyttöä ja soveltuvuutta taloudenhallinnan haasteisiin vastaamisessa. OTAVA-malli on kehitetty työvälineeksi sosiaaliohjaajille ja -työntekijöille.

Toivomme, että tutkimuksen löydökset toimivat panoksena kotoutumista tukevien sosiaalipalveluiden taloussosiaalityötä kehittäessä. Pyrimme tarjoamaan konkreettisia huomioita OTAVA-mallin kehittämiseksi, ja valottaa, millaisia asioita pakolaisasiakkaiden työntekijöiden kokemusten perusteella tulisi ottaa huomioon kehittämistyössä.

OTAVA-mallin osaamistavoitteet:

AINEISTO JA ANALYYSI

Käytäntötutkimuksen aineisto koostuu viidestä sosiaaliohjaajan- ja työntekijän puolistrukturoidusta yksilohaastattelusta. Yhteensä valmista litteroitua tekstiä tuli noin 17 sivua. Aineisto analysoitiin teoriaohjaavan laadullisen sisällönanalyysin menetelmin, jolloin aineistosta erottui viisi pääteema:

- yleisimmät taloudenhallinnan haasteet
- OTAVA-mallin käyttö asiakastyössä
- OTAVA-mallin vastaaminen asiakkaiden taloudenhallinnan haasteisiin
- parannusehdotukset OTAVA-malliin
- kehittämis ehdotukset taloussosiaalityön vahvistamiseksi

TULOKSET

- Yleisimmät taloudenhallinnan haasteet liittyvät Kelan kanssa asiointiin ja erääntyneisiin laskuihin, joiden myötä taloudellinen tilanne on usein jo hyvin heikko, kun tapaamiselle tullaan. Synä haasteiden taustalla nähdään esimerkiksi kielitaidon puute ja väärät käsitykset.
- OTAVA-malli on hyvin työntekijöiden tiedossa, mutta sitä käytetään harvoin sellaisenaan
- OTAVA-mallin koetaan vastaavan asiakkaiden haasteisiin teoriassa hyvin, mutta käytännössä mallin käyttö suunnitelmallisesti on

haastavaa asiakastyössä ajan ja resurssien puutteen vuoksi

- Parannusehdotuksina OTAVA-malliin ehdotettiin materiaalien päivittämistä ajantasalle, tavoitteiden realistisuuden pohtiminen, tarkempi tieto esimerkiksi Kelan etuuksista malliin, selkosuomisen asiakkaille jaettavan materiaalin kehittäminen ja motivointi mallin käyttöön myös tiimissä

IDEAT KEHITTÄMISEEN

Tutkimuksessa tehtyjen haastatteluiden perusteella ehdotamme, että tiimeissä tuettaisiin OTAVA-mallin käyttöä ja siihen motivointia. Mallin tavoitteita voisi pohtia uudelleen, sillä niiden on nähty olevan liian korkeita joidenkin asiakkaiden valmiuksiin nähden. Tiedon vieminen asiakkaiden muihin toimintaympäristöihin nähtiin myös yhtenä ratkaisuna. Motivoinnin lisäksi tutkimuksemme mukaan OTAVA-mallin materiaaleja tulisi ajankohtaistaa ja tarkentaa, sekä visualisoida käyttäjätavalliseksi. Resurssipula tuli esille useassa haastattelussa, joka on linjassa yleisen sosiaalialan ongelmiin liittyvän keskustelun kanssa. Tähän muutoksen tekemiseksi tarvittaisiin muutoksia yhteiskunnallisella tasolla.

LÄHTEET

- Anis, M. (2013). Sosiaalityö ja maahanmuuttajat. Teoksessa A. Alitolppa-Niitamo, S. Fägel & M. Säävälä (toim.), *Olemme muuttaneet – Ja kotoutumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä* (s. 147–161). Helsinki: Väestöliitto.
- Eskelinen, N. & Sironen, J. (2017). *Köyhyys – syitä ja seurauksia*. EAPN-Fin.
- Hiilamo, A. Keski-Säntti, M., Kääriälä, A. & Hiilamo, H. (2021). Nuorten aikuisten maksuhäiriömerkinnät – rekisteritutkimus ikäkohorteilla 1987 ja 1997. Itsenäisyyden juhlavuoden lastensäätiö. 33.
- Järvinen-Tassopoulos, J., & Kesänen, M. (2021). Rahapeliongelman kohtaaminen sosiaalityössä.
- Kärkkäinen, O. (2018). Suomalaisten ylivelkaantuminen 1990-luvun lamavuosista näihin päiviin: esiintyvyys, riskiryhmät ja ilmiön luonne [pro gradu -työ, Turun yliopisto]. UTUPub Turun yliopiston julkaisuarhivo.
- Päivinen, J. (2017). Mitä tiedämme maahanmuuton taloudellisista vaikutuksista? Selvitys maahanmuuton taloudellisten vaikutusten kokonaisuudesta.
- Schubert, C. (2013). Kotoutumisen psykologiaa. Teoksessa A. Alitolppa-Niitamo, S. Fägel & M. Säävälä (toim.), *Olemme muuttaneet – Ja kotoutumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä* (s. 63-77). Väestöliitto.
- Viitasalo, K. (2021). Taloudellisen kyvykkyyden vahvistaminen ja mekanismit sosiaalityössä. Teoksessa A-L., Mathies, A-R. Svenlin & K. Turtiainen (toim.), *Aikuisuusosiaalityö – Tieto, käytäntö ja vaikuttavuus. Gardeamus Oy. Tallinna.*
- Zechner, M. (2019). Olosuhteet vaikuttavat taloudelliseen toimintakykyyn. Teoksessa M. Zechner, S. Karjalainen & K. Viitasalo (toim.), *Avauksia taloussosiaalityöstä* (s. 16–xx). Jyväskylän yliopisto.